

Studia przypadków

Postępowania karne dotyczące
przestępstw przeciwko interesom
finansowym UE

Sprawa C-42/17

M.A.S. MB

Okoliczności faktyczne

Sprawa dotyczy wyroku TSUE wydanego w grudniu 2017 r. w odpowiedzi na pytanie prejudycjalne zadane przez Włoski Trybunał Konstytucyjny. Włoski trybunał, niezadowolony z wyroku w sprawie *Taricco*, zwrócił się do TSUE o ponowne zbadanie art. 325 TFUE pod kątem wykładni przepisów prawa krajowego.

Pytanie prejudycjalne

Sąd odsyłający chciał ustalić, czy art. 325 TFUE należy interpretować w ten sposób, że nakłada on na sąd krajowy obowiązek niestosowania, w ramach postępowania karnego dotyczącego przestępstw w dziedzinie VAT, przepisów krajowych w przedmiocie przedawnienia należących do krajowego prawa materialnego, które stoją na przeszkodzie nałożeniu skutecznych i odstraszających sankcji karnych w znacznej liczbie wypadków poważnych oszustw naruszających interesy finansowe Unii, bądź które przewidują krótsze terminy przedawnienia dla oszustw naruszających owe interesy aniżeli terminy przedawnienia dla oszustw naruszających interesy finansowe danego państwa członkowskiego, nawet jeżeli zastosowanie takiego obowiązku skutkowałoby naruszeniem zasady ustawowej określoności czynów zabronionych i kar ze względu na niedostateczną określoność znajdującej zastosowanie ustawy z uwagi na jej działanie wstecz (ust. 29).

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Zasadniczo pytanie dotyczy tego, czy art. 325 TFUE nakłada na państwa członkowskie obowiązek niestosowania przepisów krajowych, jeśli jest to sprzeczne z wymogami wspomnianego przepisu prawa UE.

Trybunał Sprawiedliwości odpowiedział, że właściwe sądy krajowe są zobowiązane na mocy art. 325 ust. 1 i 2 TFUE do powstrzymania się od stosowania przepisów krajowych, w tym przepisów dotyczących przedawnienia w postępowaniach dotyczących poważnych przestępstw w dziedzinie VAT, jeżeli przepisy krajowe stoją na przeszkodzie stosowaniu skutecznych i odstraszających sankcji w celu zwalczania oszustw (ust. 39)

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Przy czym

Trybunał Sprawiedliwości zwrócił uwagę na trzy wymogi:

Przewidywalność

Precyzja prawa

Niedziałanie wstecz

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Przewidywalność

Obowiązek zapewnienia skutecznego poboru środków własnych Unii nie może stać na przeszkodzie zasadzie legalności i proporcjonalności zapisanej w art. 49 Karty (ust. 52)

Precyzja prawa

Jeżeli sąd krajowy stwierdzi, że przepis prawa krajowego prowadzi do sytuacji niepewności w systemie prawnym i podważa precyzyjność prawa, sąd krajowy nie jest zobowiązany do powstrzymania się od stosowania tych przepisów

Niedziałanie wstecz

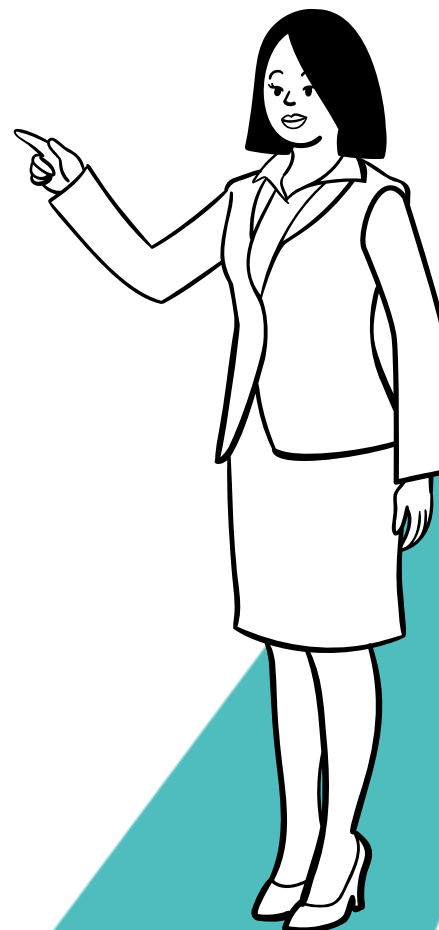
Zasada uniemożliwia sądowi krajowemu powstrzymanie się od stosowania przepisów, gdy niestosowanie przepisów spowodowałoby objęcie danych osób z mocą wsteczną surowszymi warunkami odpowiedzialności niż obowiązujące w chwili popełnienia przestępstwa.

Rozstrzygnięcie

Trybunał orzekł, że przedmiotowy przepis należy interpretować w ten sposób, że nakłada on na sąd krajowy **obowiązek niestosowania**, w ramach postępowania karnego dotyczącego przestępstw w dziedzinie VAT, przepisów krajowych w przedmiocie przedawnienia należących do krajowego prawa materialnego, **które stoją na przeszkodzie nałożeniu skutecznych i odstraszających sankcji karnych** w znacznej liczbie wypadków poważnych oszustw naruszających interesy finansowe Unii bądź które przewidują krótsze terminy przedawnienia dla poważnych oszustw naruszających te interesy aniżeli terminy przedawnienia dla oszustw naruszających interesy finansowe danego państwa członkowskiego, **chyba że takie niestosowanie skutkuje naruszeniem zasady ustawowej określoności czynów zabronionych i kar** ze względu na niedostateczną określoność znajdującej zastosowanie ustawy lub z uwagi na działanie wstecz przepisów ustanawiających surowsze warunki odpowiedzialności niż obowiązujące w chwili popełnienia przestępstwa.

Sprawa C-310/16

Dzivev i inni

Okoliczności faktyczne

W 2012 roku Petar Dzivev i trzy inne osoby zostali oskarżeni o popełnienie przestępstw podatkowych za pośrednictwem spółki handlowej. Dzivevowi zarzucono kierowanie zorganizowaną grupą przestępczą, do której należało pozostałych troje oskarżonych, w celu wzbogacenia się poprzez uchylanie się od zapłaty podatku należnego z tytułu obowiązującej ustawy.

W toku postępowania przygotowawczego i po wszczęciu postępowania karnego wydano zgody na zastosowanie podsłuchu telefonicznego. Sąd odsyłający wskazywał, że żadna z rozpatrywanych w postępowaniu zgód nie miała uzasadnienia; dopatrzono się także systemowych nieprawidłowości przy wydawaniu zgód, a co za tym idzie - ich niezgodności z prawem. Zgody wydane w okresie od listopada 2011 r. do stycznia 2012 r. nie wskazywały prawidłowo tego, czy czynności dokonał prezes czy wiceprezes sądu miejskiego w Sofii, podczas gdy zgody z 2012 r. zostały wydane przez niewłaściwy sąd. Wspomniane nieprawidłowości doprowadziły do zmiany właściwej ustawy, a to z kolei do sprzeczności w bułgarskim prawie krajowym.

Pytanie prejudycjalne

Wyspecjalizowany sąd karny Bułgarii zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 325 ust. 1 TFUE oraz art. 1 ust. 1 lit. b) i art. 2 ust. 1 konwencji OIF w świetle karty praw podstawowych, należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie, w kontekście zasady skuteczności postępowania karnego dotyczącego przestępstw dotyczących VAT, stosowaniu przez sąd krajowy przepisu krajowego stanowiącego, że należy odrzucić w postępowaniu karnym dowody, takie jak nagrania z podsłuchów telefonicznych, wymagające uprzedniej zgody sądu, jeśli zgoda ta została wydana przez niewłaściwy sąd, mimo że tylko za pomocą tych dowodów można wykazać popełnienie rozpatrywanych przestępstw”. (ust. 23)

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Art. 325 ust. 1 TFUE

Państwa członkowskie zwalczają nadużycia finansowe i wszelkie inne działania nielegalne naruszające interesy finansowe UE za pomocą środków, które mają skutek odstraszający

→ Ust. 25 *Kolev i in.*, C-612/15

Art. 2 ust. 1 Konwencji OIF

Państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu zapewnienia, aby czyny stanowiące nadużycia naruszające interesy finansowe UE, były zagrożone skutecznymi, proporcjonalnymi i odstraszającymi sankcjami karnymi (...).

W celu zwalczania naruszeń zharmonizowanych zasad w dziedzinie VAT państwa członkowskie posiadają autonomię instytucjonalną do określania sankcji i/lub procedury karne dotyczące tych sankcji

Autonomia ta jest jednak ograniczona **zasadą skuteczności**, która wymaga, aby takie sankcje były skuteczne i odstraszające.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy dowody z nagrań z podsłuchów telefonicznych, co do których nie uzyskano właściwej zgody, mogą być wykorzystywane do ścigania przestępstw dotyczących VAT.

Nakaz przechwycenia rozmów został wydany przez sąd, który nie posiadał właściwości do wydania zgody. Zgodnie z bułgarskim prawem krajowym dowody uzyskane w taki sposób uznaje się za niedopuszczalne.

Biorąc pod uwagę te przepisy, sąd zapytał, czy prawo UE wymaga dopuszczenia takich dowodów, biorąc pod uwagę obowiązek zwalczania oszustw związanych z podatkiem VAT

Sąd stwierdził, że chociaż istnieje obowiązek zapewnienia skutecznego poboru środków własnych UE, oraz że to ustawodawca krajowy powinien podjąć niezbędne środki oraz w razie potrzeby zmienić przepisy, wprowadzając sankcje, które są skuteczne i odstraszające w celu zwalczania oszustw, obowiązek ten nie zwalnia sądów krajowych z konieczności poszanowania praw podstawowych oraz zasad legalności i praworządności.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Podśluchy telefoniczne stanowią ingerencję w prawo do życia prywatnego, zapisane w art. 7 karty praw podstawowych. Taka ingerencja może być dopuszczalna zgodnie z art. 52 ust. 1 karty wyłącznie jeżeli została przewidziana ustawą oraz jeżeli przy poszanowaniu istotnej treści tego prawa i zasady proporcjonalności jest ona niezbędna i rzeczywiście odpowiada celom interesu ogólnego uznanym przez Unię.

W omawianym przypadku, ponieważ zgodę na podsłuch telefoniczny udzielił niewłaściwy organ sądu, podsłuchy te należy uznać za nieprzewidziane ustawą w rozumieniu art. 52 Karty.

Zobowiązuje to sąd krajowy do wykluczenia takich dowodów, a prawo Unii nie może wymagać, by sąd krajowy zaniechał stosowania takiej normy proceduralnej, nawet gdyby wykorzystanie dowodów zgromadzonych niezgodnie z prawem mogło zwiększyć skuteczność ścigania karnego (...)

Rozstrzygnięcie

Trybunał orzekł, że omawiane przepisy należy interpretować w ten sposób, że w świetle karty praw podstawowych, nie stoją one na przeszkodzie, w kontekście zasady skuteczności ścigania w sprawach przestępstw z dziedziny VAT, stosowaniu przez sąd krajowy przepisu krajowego stanowiącego, że należy odrzucić w postępowaniu karnym dowody, takie jak nagrania z podsłuchów telefonicznych, wymagające uprzedniej zgody sądu, jeśli tę zgodę wydał niewłaściwy sąd, nawet jeżeli tylko za pomocą tych dowodów można wykazać popełnienie rozpatrywanych przestępstw.

Sprawa C-574/15

Scialdone

Okoliczności faktyczne

Sprawa dotyczy postępowania karnego wszczętego przeciwko Maurowi Scialdonemu, oskarżonemu o to, że nie dokonał on, jako jedyny członek zarządu, zapłaty podatku VAT wynikającego z rocznej deklaracji spółki za rok podatkowy 2012. Postępowanie karne przeciwko M. Scialdonemu zostało wszczęte w maju 2015 r., ale w październiku tego samego roku weszły w życie zmiany we włoskim ustawodawstwie, które miały zastosowanie, ze skutkiem wstecznym, do jego sprawy. Nowelizacja dekretu ustawodawczego okazała się korzystna dla sprawcy, ponieważ próg penalizacji za brak zapłaty VAT za dany rok obrotowy został podniesiony z 50 000 EUR do 250 000 EUR.

Sąd odsyłający zastanawiał się jednak nad zgodnością zmian wprowadzonych do przepisów włoskich z prawem Unii i postanowił zadać TSUE pytanie prejudycjalne.

Pytanie prejudycjalne

Sąd odsyłający dążył do ustalenia, czy prawo UE, w szczególności art. 4 ust. 3 TUE, art. 325 TFUE, dyrektywa VAT i konwencja PIF, sprzeciwia się przepisom krajowym, które:

przewidują, że niedokonanie w ustawowo wyznaczonych terminach zapłaty VAT wynikającego z deklaracji rocznej za dany rok podatkowy stanowi przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności wyłącznie wtedy, gdy kwota niezapłaconego VAT przekracza próg penalizacji wynoszący 250 000 EUR

przewidują próg penalizacji wynoszący 150 000 EUR za przestępstwo niedokonania zapłaty podatku dochodowego pobieranego u źródła

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

TSUE zauważył, że chociaż państwa członkowskie korzystają z autonomii proceduralnej i instytucjonalnej, autonomia ta jest ograniczona przez dwie zasady prawa UE

Zasada równoważności

Zgodnie z tą zasadą sankcje ustanowione przez państwa członkowskie w celu przeciwdziałania naruszeniom przepisów VAT muszą być analogiczne do sankcji mających zastosowanie do podobnych pod względem charakteru i wagi naruszeń prawa krajowego

TSUE zbadał, czy niedokonanie zapłaty podatku dochodowego pobieranego u źródła można uznać za naruszenie prawa krajowego o podobnym charakterze i wadze, i stwierdził, że przestępstwa przewidziane i karane w prawie włoskim różnią się zarówno znamionami, jak i trudnością ich wykrycia. Gdyby tak było, dane państwo członkowskie nie byłoby zobowiązane do ustanowienia identycznego systemu dla tych dwóch kategorii przestępstw.

Zasada skuteczności

Zgodnie z tą zasadą sankcje ustanowione przez państwa członkowskie w celu przeciwdziałania naruszeniom przepisów dotyczących VAT muszą być skuteczne i odstraszające

TSUE orzekł, że sankcje przewidziane we włoskim prawie krajowym można uznać za wystarczająco skuteczne i odstraszające, biorąc pod uwagę wysoki stopień ich surowości: stosowanie grzywien wynoszących 30% niezapłaconych kwot i ich powiązanie z mechanizmem obniżenia zachęcającym podatnika uchybiającego obowiązkom do jak najszybszego uregulowania należnego podatku.

Rozstrzygnięcie

Sąd orzekł, że dyrektywę VAT w związku z art. 4 ust. 3 TUE i art. 325 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że **nie sprzeciwiają się one przepisom krajowym**, które przewidują, iż niedokonanie w ustawowo wyznaczonych terminach zapłaty VAT wynikającego z deklaracji rocznej za dany rok podatkowy stanowi przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności wyłącznie wtedy, gdy kwota niezapłaconego VAT przekracza próg penalizacji wynoszący 250000 EUR, podczas gdy za przestępstwo niedokonania zapłaty podatku dochodowego pobieranego u źródła przewiduje się próg penalizacji wynoszący 150 000 EUR.